

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

ŞİDDETİN TOPOLOJİSİ

Byung - Chul Han. Şiddetin Topolojisi, Çev. Dilek Zaptçioğlu,
(İstanbul: Metis Yayınları, 2016)

Değerlendiren / Reviewed by

YASEMİN ÖNER

[Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri ABD.

PhD. Student, Ondokuz Mayıs University Institute of Social Sciences,
Department of Philosophy and Religious Studies
yaseminoner@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7247-0093>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24 Ağustos/Augst 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 12 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi / Published: 16 Aralık/December 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Yıl / Year: 2019 *Sayı – Issue:* 47 *Sayfa / Pages:* 605-615

Atıf/Cite as: Öner, Yasemin. “Şiddetin Topolojisi , yazar Dilek Zaptçioğlu (Kitap Değerlendirmesi) – Review of Şiddetin Topolojisi by Dilek Zaptçioğlu.”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity 47 (Aralık-December 2019): 605-615. <https://doi.org/10.17120/omuifd.610327>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, Editör Kurulu tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
/ This article has been reviewed by Editorial Board and scanned via a plagiarism software.
<http://dergipark.gov.tr/omuifd>

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Samsun, Turkey All rights reserved.

Byung - Chul Han. *Şiddetin Topolojisi*, Çev. Dilek Zaptçioğlu,
(İstanbul: Metis Yayınları, 2016)

*Kaybolmayan bazı şeyler vardır, bunlardan biri de şiddet*¹. Şiddetin, dünyanın bir parçası olduğunu düşündürecek kadar varlığından bahsedebilmemiz mümkündür. Fakat varlığı şüphe götürmese de dayandığı şeyler, görüntüleri, sahnelenişi ya da gizlenişi her zaman aynı mıdır? Değişim gösteren yönleri nelerdir? Byung-Chul Han'ın *Şiddetin Topolojisi* adlı eserinin konu edinildiği bu yazı, şiddetle ilgili değişimi ve sürekliliği, kitabın isminde kullanılan topoloji kavramından hareketle sorgulamayı amaçlamaktadır.

Topoloji, yüzeylerin ve genel şekillerin özelliklerini inceleyen, fakat uzunluk ve açılarla ilgilenmeyen geometri dalıdır. Önem verdiği şeylerin başında, şekillerin başka bir şekle dönüştüklerinde değişmeyen özellikleri gelir. Topolojide şekilleri dilediğimiz gibi çekiştirmek serbesttir, hatta bu yüzden topolojiye bazen “lastik levha geometrisi” denir.² Güney Koreli yazar ve kültür kuramcısı Chul Han bu terimi, şiddetin kapladığı uzayı/yüzeyi ve -tıpkı cismin o uzayda açıklığından istifade ederek şekil değiştirmesi gibi- şiddetin de kapladığı yerdeki dönüşümünü göstermek için kullanmış gibidir. Bu dönüşümü antropolojik, politik ve psişik bü-külmelerine işaret ederek anlatmak, bize, sınırları belirlenmiş bir soruna odaklanamama riski verse de, geçişi ve sürekliliği ifade etmede başarılıdır. Şiddetin topolojisinden kastedilen, şiddetin değişmeyen yönünden başka, çeşitli kılıklarda tezahür eden makrofiziksel ve mikrofiziksel görüntüleridir.

İncelediğimiz kitap, eski toplumlardan günümüze şiddetin tarihsel değişiminin temel uğraklarını fark etmeyi sağlayacak felsefi bir anlatı niteliğindedir. Yazar bunu yaparken Sigmund Freud, Carl Schmitt, Walter Benjamin, René Girard, Giorgio Agamben, Gilles Deleuze, Michael

¹ Byung - Chul Han. *Şiddetin Topolojisi*, çev. Dilek Zaptçioğlu, (İstanbul: Metis Yayınları, 2016), 9.

² Matematiksel, “Topoloji Nedir?”. Erişim: 9 Ağustos 2019.
<https://www.matematiksel.org/topoloji-nedir/>

Hardt ve Antonio Negri'nin şiddet tezlerine eleştirel bir gözle, kısa bir bakış sunmaktadır. Chul-Han kendi tezi olarak; şiddetin evrilmesine, *merkezin dıştan içe doğru kaymasına* ve geç modernite kavramını kullandığı çağımızda *olumluluğun şiddetine* vurgu yapmaktadır. Şiddetin tarihsel değişiminin temel uğraklarını tespit etmeye çalışan felsefi anlatısının zayıf yönü, şiddetin değişiminde önceki boyutlarının ortadan kalktığı ve yeni boyutunun sahneyi kapladığını ima eder görünmesidir. Bu yeni boyut, kendine yönelik şiddettir. Yazar şiddetin dıştan içe doğru topolojik bir kaymaya uğradığını iddia etmektedir. Fakat insanın kendine olan şiddetinin ön plana çıkarılması, hâlâ ilkelce ve dışa doğru şiddetin varlığını devam ettirdiği gerçeğini unutturmamalıdır. Bunun yanı sıra, tıpkı büküldüğünde iç ve dış yüzeyi aynı anda görebildiğimiz Mobius şeridi³ gibi, şiddetin her türünün dünyada aynı anda görülebiliyor olması gözden kaçırılmamalıdır.

Şiddet; nötr bir durum olan gücün, değişik boyutlarda aktif hale gelmesi diye tanımlanmaktadır.⁴ Aktifleşen gücün şiddet diye nitelenmesine neden olurken ne yaptığını sormamız yerinde olacaktır. Her şeyden önce bir karşısındaki varlığa baskı ve zorlama ile yönelen şiddet; kişi, nesne ya da mekanın deformasyonuna yol açmaktadır. Her zaman bir amaçlılık taşıyan ve gücünü kendi dışından alan, etkileyici ve enerjetik

3 “August Ferdinand Möbius (1790–1868) Alman astronom ve matematikçiden ismini alan Möbius şeridi, geometrik olarak uzunca bir şeridin bir ucunu 180 derece bükerek diğer ucu ile birleştirilmesiyle elde edilen şerittir. Normal bir şeridin iki yüzü varken Möbius şeridinin sadece bir yüzü vardır. Başka bir deyişle, Möbius şeridinin üzerindeki bir noktadan hareket etmeye başlandığında bütün alan taranarak aynı noktaya geri dönlür. Sonsuz tekrarı düşündüren bu figür, sanat ve mimaride ilham kaynağı olduğu kadar filozofların da ilgisini çekmiştir. Örneğin Fransız psikanalist Jacques Lacan möbius şeridiyle iç-dış, sevgi-nefret, gösteren-gösterilen gibi ikili karşıtlıkları sorun eder. Karşıtlıklarda iki terim tamamıyla ayrık gibi görünseler de, onları möbius şeridi topolojisinde anlamayı önerir.” Ali Nesin. “Bachelard ve Mobius”, http://www.alinesin.org/popular_math/K_1_bachelard_ve_mobius.doc, erişim: 09.08.2019; Daha fazla bilgi için bk. Erman Kaçar. “Lacan ve Topoloji”, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/> 2018 Bahar, S. 25, ss. 535-554.

4 Farklı açılardan şiddet tanımları için bk. Artun Ünsal, “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Cogito*, S. 6-7, (İstanbul: 1996), 29-30.

bir fiildir. Başka bir deyişle şiddet, kendisine maruz kalan şeyi başkalaştırır ve orijinal karakterinden uzaklaştırır.⁵

Şiddetin temelde dayandığı sebepler açısından bakıldığında, insanlığın bilinen tarihinden itibaren bütüncül bir yaklaşımla ilerlersek bazı sabiteler buluruz. Kıskançlık, hırs, egemen olma, öfke, kin, nefret gibi duygular bunlardandır. Nitekim en eski insanlık hikayelerinden olan kıssalara atıfla yeryüzündeki ilk cinayet denilen Habil ve Kabil olayının temelinde bu duygular rahatlıkla görülmektedir. Kutsal metin kıssalarının dışında mitolojik anlatılarda da bizzat tanrıların kendi aralarındaki savaşımlardan bahsedilirken yine bu duyguların itici gücü öne çıkmaktadır. Yazar duyguların itici gücü bağlamında Sigmund Freud'un bilinçaltına ve cinsellik dürtüsüne vurgu yaparak psikoloji bilimi açısından bazı değerlendirmelere yer vermiştir. Bunun yanında E. Fromm'un, sevginin ve şiddetin kaynağı konusunda, aşırı bir daraltma ve indirgeme yaptığını düşünmesi nedeniyle Freud'dan ayrılmasına hak vererek; eleştirel bir okuma fırsatı sunmuştur.

Şiddetin değişmeyen karakteri ve onu doğuran duygulardaki benzerlik, zamansal olarak sergilenişinde kendini göstermektedir. Hakaret, baskı, kavga, dayak, yaralama, cinayet ve savaşlar azdan çoğa şiddetin dozunu ortaya koyar.⁶ Bir de bunun sahnelenişi vardır ki, B. Chul Han'a göre asıl topolojik değişim o yöndedir. Yazara göre modernite öncesinde şiddet her yerde ve alenidir; hatta gündelik hayatın, toplumsal pratiğin ve iletişimin bir parçasıdır. İlkel ya da arkaik insanda tüm dolaysızlığıyla, kanlı biçimde kendini göstermektedir. Hayvanların dünyasında insanın yaşam savaşı, korktukları güçlere insanları kurban etme ayinleri, kıskanç ve intikamcı tanrıların mitolojik gazapları; şiddeti oldukça doğal bir hale getirmektedir. Antik Çağ ve Ortaçağ'da şiddet gerekli, kaçınılmaz ve sahnelenmiş şekliyle devam etmektedir. Yunan mitologyası kan ve pa-

⁵ Daha fazla analiz için bk. Burhanettin Tatar. "Formasyon-Deformasyon-Transformasyon Diyalektiği Olarak Şiddet Bağlamında Din Dili", *Din ve Şiddet Sempozyumu*, Rize 2015, 371-373.

⁶ Ayrıca bk. Rafael Moses. "Şiddet Nerede Başlıyor?", çev. Ayşe Kul, *Cogito* (Şiddet Özel Sayısı), S. 6-7 (Kış-Bahar) (İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 1996), 20-25.

ramparça olmuş bedenlerle doludur. Yunanlılarda işkence kelimesi eziyet ya da zorluk değil, gerekli ya da kaçınılmaz anlamına gelir.(15) İşkence bir kader veya doğa kanunu gibi algılanmıştır. Roma İmparatorluğu'nda *munus gladiatorium*⁷ her zenginin ölüsünü şerefleştirmek için düzenlemesi gereken bir hizmettir. Bunlar şiddetin toplu gösterimi ve acımasızlaşıkça değerinin artmasına örnektir. Bu sadece kitlenin saldırganlık dürtülerini tatmin eden bir kitlesel eğlenceden ibaret de değildir. Politik anlamı nedeniyle imparatorluk kültürünün bir aracı olmuştur. Aslında bir nevi "gaddarlık tiyatrosunda hükümdarın gücü kılıcın kuvveti kılığında sahneye konur".⁸

Modernitede de şiddet vardır. Fakat eski gösteri mekanları kapatılmış, şehrin merkezinde değil, kıyısında konumlandırılmıştır. Tipik örnekleri olarak toplama kampları, gaz odaları gibi kamusal seyre uzak yeni mekanlar kurulmuştur. (17-18) Cezaevlerinin şehir dışına konumlandırılması, infazların şehir meydanlarında değil habersizce yapılması da şiddetin varlığını devam ettirirken, göz önünden uzaklaştırılmak istenmesine örnek sayılabilir. B. Chul Han'ın deyişiyle "...şiddet artık kendini gururla sahnelemek yerine utançla gizler. Hâlâ vardır ve uygulanmaktadır ama kamusal alanda gösterilmez. Dikkati özellikle üstüne çekmez. Her türlü dilden ve simgeden yoksundur. Bir şey ilan etmez."⁹ Oysa yazarın şiddetin bir şey ilan etmediğini söylediği yıllarda iki büyük dünya savaşı yaşanmıştır. Şiddetin bir şeyi ilan etmemesi için gürültülü olması şart değildir. Şiddet; bastırma, silikleştirme ve yok etme gayesine hizmet eden¹⁰, farklı kılıklarda var olan bir araçtır.

⁷ Örneğin Julius Caesar, babasının ölümünü kanla yıkamak üzere gümüş zırlı 640 gladyatör çarpıştırmıştır. Ancak halkın bu cins dövüşlere olan ilgisinin fark edilmesiyle, siyasi hırsı ve parası olan her Romalı yurttaş halka bu gösterilerden sunmaya başlamış, böylece gladyatörlük Roma'nın en önemli mesleklerinden biri haline gelmiştir. Gladyatörlerin büyük çoğunluğu köle kökenlidir veya savaş esiridir ama şan ve para kazanmak isteyen özgür yurttaşlar da bazen bu alana girebilmektedir.

⁸ Chul Han, *Şiddetin Topolojisi*, 17.

⁹ Chul Han, *Şiddetin Topolojisi*, 17.

¹⁰ Şiddeti "ben ve öteki" ve "otorite" kavramıyla ilişkili okuma imkanı sunabilmesi yönüyle ayrıca bk. Hasan Atsız. "Kötülük Problemi Bağlamında Şiddetin Diyalojik Karakteri"

Modernite sonrası şiddet başka bir topolojik kaymaya uğramıştır; iletişimin satır aralarına, kılcal damarlara, fizikten psişiğe, askeri olandan medyatik olana, iç mekanlara sinmeye başlamıştır. *Modernite öncesinin kelle götüren şiddeti* yerini modern toplumda sistematik içselleştirme tekniklerine bırakmıştır. Artık iktidarlar *alışkanlıkların otomatizminden* de faydalanarak tebaanın dış otoriteyi içselleştirmesini sağlamaktadır.(19) Eğitim ve basın yayın bunu en rahat gerçekleştirebildikleri alandır. Milli ve zorunlu eğitim uygulamalarında iktidarların politikaları, iyi yurttaş idealinin öne çıkması ve insanın amaç mı araç mı olduğu sorununda araç olarak görülmesi bu konuda dile getirilebilir.

Şimdiye dek hep dışarıdan, ötekenden gelen bir şiddete vurgu yaptık. İçeriden kuvvetli bir uyarının ya da gücün şiddetine maruz kalabilir miyiz? Aydınlanma düşünürü Kant'ın bize maksimler veren, kesin buyruklar sunan kategorik imperativleri sayesinde ahlaklı öznelere olan insan da bir güce tâbidir. Bu özne ikiye bölünmüştür: Kendi ve kendi içindeki öteki. Ahlaki bir görev anlayışı ile hareket etmemizi sağlayan vicdan, sanki onunla iş görüyor olsak da başka birinden emir alıyor gibi hissettirir. Ahlaki özne, hem sanık hem de yargıç olduğunu bilir.(35-36) Başka bir açıdan bakıldığında, vicdanı şiddetin tersine çevriliş yeri olarak gören Freud vardır. Ona göre vicdanın doğuşu, saldırganlığın bir tür içe dönüşüyle açıklanır. Katı ve zorlayıcı bir vicdanın arkasında başkalarına karşı bastırılmış bir saldırganlık olduğu işaret edilmiştir.¹¹

Yazar Freud sayesinde zihin dünyamıza giren *üstben* kavramıyla, bize içimizdeki ötekiyi ve onun şiddetini tanıtmak istemektedir. Üstben; buyurgan bir zorunluluğun katı, kısıtlayıcı, yasaklayıcı yüzüdür. Üstben, beni itaate zorlar; çünkü onun temel fiili, yapmak zorunda olmaktır. Yazara göre direniş, bastırma ve red mekanizmaları; artık psişik bir aygıt olarak görülen insanı olumsuzluğun şiddetine maruz bırakmaktadır. Bu

teri", *Din ve Şiddet Sempozyumu*, Rize 2015, ss. 89-99. ; Richard Senett. *Otorite*, çev. Kamil Duran (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011).

¹¹ Daha fazla bilgi bk. Sigmund Freud. *Uygarlığın Huzursuzluğu*, çev. Haluk Barışcan (İstanbul: Metis Yayınları, 1999).

yapı sürekli olarak dürtülerle onların bastırılmaları arasındaki gerilim hattındadır. Freud'un psişik aygıtı; tıpkı disiplin toplumu gibi duvarlar, bariyerler, eşikler ve sınır bekçileriyle doludur.(32-35) Ancak onun psikanalizi emirler ve yasaklardan oluşan baskıcı toplum insanını incelemede işlerliğe sahiptir. Chul-Han'a göre bugünün toplumunda, disiplinden öte yeni bir değer zirveye oynamaktadır: Başarı ve performans.

Günümüz toplum yapısına geç modernite demek uygunsa eğer, en belirgin niteliğinin; emir-yasak olumsuzluğundan giderek sıyrılan ve kendini özgürlük toplumu olarak yansıtan yapılar olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte toplumun değer verdiği şeye referansla başarı ve performans toplumu adını alması da yazara göre kaçınılmaz görünmektedir. Küçükten büyüğe her bireyin konumuna göre en önde, en iyi (!), en başarılı olması beklenmektedir. Bu anlamda sergileme yapmak için araçlar da mevcuttur. Okul ve sınıf sıralamaları, güzellik ölçütleri, iş yaşamındaki performans değerlendirmeleri vs. Öyleyse burada şiddetin topolojisi ne durumdadır? Yazar dıştan içe doğru merkezin değiştiğini belirtmiştir. Hâlâ hem dışarıdan beklenti ve talep yoluyla, hem de içeriden kendine uygulanan performansı artırma ve başarı hedefinin baskısı yoluyla, yine devam eden bir şiddet söz konusudur. Yapmak zorunda olmak düşüncesi yok olmuş değildir, ancak bunun yerine daha kuvvetli bir güç, yapabilmek fiili hayata damgasını vurmaktadır. Yazarın burada en çok dikkat çekmek istediği şey artık bilinç dışı ve bastırılmışın değil, olumluluğun şiddetini görebilmektir.¹² *Şiddet yalnızca negatiftikten değil, pozitiflikten de meydana çıkar.*¹³

¹² Burada yazarın orijinal kavramı olumluluğun şiddetini dayandırdığı somut göstergelere ve karşılaştırmalara konuyu bölmeden örnek vermek istiyoruz: Freud'un psikanalizindeki temel sorun merkezleri olan bilinçdışı ve bastırılmış, karakteri inşa eden yapılarıdır. Karakterin içinde baskılamaların tarihi vardır. Hatta karakter, duygu yatırımları nedeniyle bir nesne işgaline uğramış gibidir. Ben, ya onlara izin verecektir ya da baskılamayoluyula geri püskürtecektir. Bu bir olumsuzluğun şiddetidir. Yazara göre örneğin histeri, tam da disiplin toplumlarına özgü psişik hastalıktır ve psikanaliz de bu ortamda yerleşmiştir. Olumsuz bastırma mekanizmaları, yasaklar ve reddiyeler ortaya konmuştur. Günümüzün yeni sendromları depresyon, tükenmişlik, dikkat eksikliği, hiperaktivitede ise daha çok aşırı bir olumluluk, reddiyeden ziyade hayır diyememe, yapma yasağı de-

Modernite sonrası toplumlarda; neler yapabildiğini göstermek istemek, kendi performansını sınamak gibi bir durumun yanında, canı ne istiyorsa onu yapmak, kendine odaklanmak, her şeyi kendi için tasarlama problemi vardır. Bu açıdan narsistik bir kendine odaklanmanın varlığı sorunu tartışılmalıdır. Narsisizmde öteki ile bağın yitimi söz konusudur. Oysa ötekinden kurtulmanın da olumsuzluğunu iddia edenler vardır. Özellikle yapılan işin değerini bulması ve takdiri anlamındaki ödüllendirme -burada ötekinin yokluğu yüzünden- kaybolmuştur. Karşılaştığı şeyleri bir tecrübe vasıtası olarak görmeyen ve kendine dönüştürmeye çalışan narsisist, ödüllendirmeden çok acıya sürüklenir. Kendine dönüklük aşırı gerilim ve kontrolü beraberinde getirir. Nihayetinde günümüzün depresif rahatsızlığının temelinde yorgun, kendinden bıkmış ve kendiyle savaşta bitkin düşmüş bir özne vardır. (37-38) Geç modernitenin başarı ve performans odaklı insanının işi, bir görevi yerine getirmek değil, neler yapabildiğini göstermektir. Belki buyurgan bir ötekinin olumsuzluğundan kendini kurtarmıştır. Ancak bu kurtuluş onu özgürleştirerek, şiddet/baskı ve zorakilikten uzaklaştırmış mıdır? Buna yazarın satırlarında bazı cevaplar bulmak mümkündür, ona göre:

“Günümüz toplumu giderek Öteki'nin veya Yabancı'nın olumsuzluğunu üzerinden atıyor. Küreselleşme süreci sınırları ve farkları hızla ortadan kaldırıyor. Ancak olumsuzluğun azalması şiddetin de ortadan kalkması anlamına gelmiyor; çünkü olumsuzluğun şiddetinin yanında bir de olumluluğun şiddeti vardır ve bu şiddet her türlü düşmandan ve iktidardan yoksun gerçekleşir. Şiddet yalnız aşırı ölçülerde olumsuzluk

ğil her şeyi yapabilirlik görünmektedir. Onun için yazara göre psikanaliz bu hastalıklara açılan bir kapı değildir. Depresyonun ardında bastırılmış ruhsal içeriklerin değil, *sınırsız imkanların hakim olunamayanla çarpışması* mevcuttur. Çatışma yaşanan bir öteki değil, yıkıcı ölçüde bir kendine dönüklük vardır. Ötekine, dünyaya açılmayan, saplantılı biçimde kendine odaklanmış özne, farenin çemberde dolanması misali sonunda tükenecektir. Histeriğin ruhu yabancı zorlamalara tabidir ama karakteristik bir biçim, *morf* gösterirken; depresif insan biçimden yoksundur, hatta a-morf, karaktersizdir. Aşırı derli toplu ve biçimli histeriğe karşın, depresifleşmiş ruhsal aygıt karmaşık, düzensiz ve biçimsizdir. (39-42)

¹³ Chul Han. *Yorgunluk Toplumu*, çev. Selim Karlıtekin, (İstanbul: 2017, Açılım Kitap), 6.

değil, aşırı olumluluk da demektir, hatta bu yeni şiddet, evet, tam da olumluluğun kitleselleşmesi, aşırı performans, aşırı üretim, aşırı iletişim şeklinde ortaya çıkar ve kendini hiper dikkat ve hiper aksiyon şeklinde gösterir.”¹⁴

Kendine şiddetin bir boyutu olarak mazoşizmden bahsedilebilirdi. Ancak yazarın yapmaya çalıştığı bunun aksine, kendini yüceltirken maruz kalınacak şiddete dikkat çekmektir. Kendini bırakıp dünyaya, ötekine açılmayan saplantılı narsisist, paradoksal olarak kendi içini oyar ve boşaltır. *Farenin çemberde dönmesi misali sürekli kendi etrafında dönen özne, sonunda tükenecektir.*¹⁵ Buradaki şiddeti daha somut inceleyebilmek için varlığımızın ötekine dönüş imkanını zayıflatan şeylerden bahsetmek yerinde olacaktır. Yeni medya araçları ve iletişim tekniklerinin bu durumu şiddetlendirdiğini iddia etmek zor olmayacaktır. Nitekim sosyal ağlardaki arkadaşlıkların çoğunda kişi kendi egosunu bir meta gibi sergilemektedir. Çoğu zaman reelden, gerçeklik ilkesinden uzaklaşarak bir rekabete girilmektedir. Bu rekabet bildiğimizin aksine daha şiddetlidir. Çünkü aslında rekabet başkalarıyla değil, kendine dönük bir mücadeleye dönüşmüştür.

Freud’un bahsettiği modern dönem insanı üstbene tabi kılınp, itaatkar özneye dönüşürken, katı ve gaddar olanın kısıtlamalarına maruz kalıyordu. Fakat bu çağda (geç modernitede) yazara göre, *ideal ben* üzerinden kendini tasarlayan insan vardır. Olumsuz zorunluluklardan kurtulan ben, ideal benin olumlu anlamda zorlamasıyla baş başadır. İdeal ben sanki bir özgürlük edimidir, ne var ki *ben*, *ideal ben* karşısında çoğunlukla eksiklik ve suçluluk pozisyonlarına düşer. Kendini dış baskılardan kurtarmış sayan insan, bir olumluluk toplumunda yaşadığını zannetmektedir. Oysa yirmi birinci yüzyılın başat hastalıkları ruhsal olanlardır. Dışsal şiddetin yerini içeride çoğalan bir şiddet almıştır. İçerideki şiddetin kurbanı kendini özgür zannetse de, benliğinin üzerinde ona baskı ve zorlama uygulayan bir diğer benlikten, *alter egodan* bahseden psikanaliz-

¹⁴ Chul Han. *Şiddetin Topolojisi*, 10.

¹⁵ Chul Han. *Şiddetin Topolojisi*, 42.

ciler de bu iç şiddete vurgu yapmaktadır. Sürekli kendini olumlayan ve olumlanmak isteyen benliğin yaşadığı psikososyal durum, çağımızın yeni ve ilginç bir noktası olarak vurgulanmaktadır. Ancak, hâlâ varlığını sürdüren fiziksel şiddetin yanında, yazarın işaret etmek istediği kendine yönelik psikolojik şiddetin, yüzeyin daha dar bir alanını temsil ettiğini söylemeliyiz. Yüzeyin genişliğini düşünmek açısından B. Chul Han'ın şu satırları dikkat çekicidir:

“Şiddet kılıktan kılığa giren bir oyuncu. Toplumsal durumlara bağlı olarak suretini değiştiriyor. Günümüzde aşıkârlıktan mahremiyete, cephesel karşılaşmadan viral bulaşmaya, kaba güçten medyatige, fiziksellikten ruhsallığa, olumsuzdan olumluya kayıyor ve derinin altına, satır aralarına, kılcal damarlara ve sinir uçlarına doğru geri çekiliyor – öyle ki tamamen ortadan kaybolduğu yanılsamasına kapılabiliyoruz. Karşıtı özgürlükle örtüştüğü anda ise, iyice görünmez hale geliyor.”¹⁶

614

OMÜİFD

Kitabın içeriğine dair yaptığımız örneklemelerden sonra, “şiddetin zamansal ve mekânsal dönüşümü için başlık olarak uygun görülen ve ödünç alınmış topoloji terimi ne kadar kullanışlıdır?” sorusuna odaklanabiliriz. Yunanca topos; yer, yüzey, uzay anlamındadır. Topoloji geometride; açıklığı olan cisimlerin konumlarının nicel değil, nitel analizi için kullanılmıştır. Şiddetin topolojisinden kastedilen de, şiddetin değişmeyen özünden başka çeşitli kılıklarda tezahür eden makro fiziksel ve mikro fiziksel görüntüleri olmuştur. Ancak bu tezahürlerden biri açığa çıkarken, diğerleri tam anlamıyla kaybolmuş değildir. Bu açıdan yazarın seçtiği terim/topoloji okuyucunun şiddeti farklı boyutlarda düşünmesine aracı olabilecektir.

Coğrafi uzayımız olan yeryüzünde, hâlâ vahşice ve kanlı şiddet eylemleri boy gösterebilmektedir. Üstelik sahnelemeye ve seyirciye açık halledir. Yine politik düzlemin şiddetini görebilmek de mümkündür ki; hem beden gücü ve silahlar gibi eski araçları, hem de teknoloji, medya vb. gibi yeni araçları etkin şekilde kullanmaktadır. Çağımızın savaşları, silahlarını değiştirse de aynı sonuçları göz-

¹⁶ Chul Han. *Şiddetin Topolojisi*, 9.

ler önüne serecek şekilde organizmayı parçalamaktadır. Bunun yanı sıra egolar; iletişimde hem kendilerine hem de başkalarına, bilerek veya bilmeyerek, kadim duyguların ve dürtülerin vasıtasıyla şiddeti devam ettirmektedir. Öyleyse diyebiliriz ki; dünyamızın temel kavramlarından olan süreklilik, fazlaca soyut olsa da bu kitap vasıtasıyla bizi topolojiye götürmektedir. Topolojide kulplu bir kahve fincanı ile simitin özdeş görünmesi gibi, şiddetin türleri de bir özdeşliğe sahiptir. Belki de özdeşliği sağlayan şey, biçimlerin değişme imkanına karşı, özün değişmemesidir. Şiddet olgusunun karakterini oluşturan şey, kuvvet ve baskıdır. Bu baskı ve zorlama birinden ötekine, açıkça görünen ve görünmeyen şiddeti ortaya koyabildiği gibi; yazarın bahsettiği şekilde modernite sonrasında, ego ile alter ego arasında da yaşanabilmektedir. Sonuç olarak kitap, özellikle psikoloji araştırmacıları ve felsefe okurları için, topoloji kavramının rehberliğinde şiddet konusuna sunduğu bakış açısıyla dikkate değerdir.

Kaynakça

- Atsız, Hasan. "Kötülük Problemi Bağlamında Şiddetin Diyalojik Karakteri", *Din ve Şiddet Sempozyumu*, Rize 2015, ss. 89-98.
- Chul Han, Byung. *Şiddetin Topolojisi*, çev. Dilek Zaptçioğlu. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- Chul Han. *Yorgunluk Toplumu*, çev. Selim Karlıtekin. İstanbul: 2017, Açılım Kitap
- Freud, Sigmund. *Uygarlığın Huzursuzluğu*, çev. Haluk Barışcan. İstanbul: Metis Yayınları, 1999
- Kaçar, Erman. "Lacan ve Topoloji". *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*. <http://flsfdergisi.com/> 2018 Bahar, S. 25, ss. 535-554.
- Moses, Rafael. "Şiddet Nerede Başlıyor?" çev. Ayşe Kul. *Cogito*, S. 6-7 (Kış-Bahar), İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Senett, Richard. *Otorite*, çev. Kamil Duran (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011).
- Tatar, Burhanettin. "Formasyon-Deformasyon-Transformasyon Diyalektiği Olarak Şiddet". *Din ve Şiddet Sempozyumu*, Rize 2015, ss. 371-378.
- Ünsal, Artun. "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi". *Cogito*, S. 6-7 (Kış-Bahar), İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Matematiksel, "Topoloji Nedir?". <https://www.matematiksel.org/topoloji-nedir/>, erişim: 9 Ağustos 2019.
- Nesin, Ali. "BachelardveMobius", erişim: 09.08.2019.
http://www.alinesin.org/popular_math/K_1_bachelard_ve_mobius.doc

